

B. Dembowski

"Anatecta Cracoviensia, Kraków", Kraków 1971 : [recenzja]

Studia Philosophiae Christianae 9/1, 320-323

1973

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

loidalną, europoidalną; zagadnienie funkcjonalności płuc w relacji do morfologii ciała u młodych i dorosłych egipcjan; ukazane jest zróżnicowanie morfologiczne nubijczyków; zasygnalizowano problem endogamicznych małżeństw w Nubii i ich znaczenie dla populacji oraz sprawozdanie z badań serologicznych i nad kolorem skóry prowadzonych w centralnej Tanzanii.

Ostatnia część (479—566) obejmuje 12 odczytów z zakresu badań antropologicznych prowadzonych w okresie historycznym i przedhistorycznym. Na szczególną uwagę zasługuje artykuł I. Schwidetzky'ego omawiający metody statystyczne stosowane w badaniach antropologicznych w okresie przedhistorycznym. Do prekursorów, którzy stosowali metody statystyczne w antropologii zaliczono: J. Czekanowskiego, i A. Wanke.

Z polskich antropologów w Kongresie udział wzięli: T. Michalski, A. Wiercińska, A. Wierciński, F. Wokroj.

Omawiana publikacja jest bogatym źródłem informacyjnym nie tylko dla antropologów ale również dla lekarzy, psychologów, teoretyków sportu i tych, którzy interesują się ontogenezą i filogenezą człowieka w płaszczyźnie nauk przyrodniczych. Ponadto czytelnik znajdzie najnowszy wykaz literatury dotyczący wymienionych zagadnień, chociaż nie wszystkie zamieszczone w sprawozdaniu prace miały dołączoną bibliografię.

J. M. Dołęga

Analecta Cracoviensia, Kraków, tom I, 1969, s. 461 (skrót: AC I); tom II, 1970, s. 457 (skrót: AC II); *Logos i Ethos*, Kraków 1971, s. 410 (skrót: LE)

1. W trzech pokaźnych tomach Krakowski Oddział Polskiego Towarzystwa Teologicznego zaprezentował interesujący dorobek naukowy kilku ostatnich lat, świadczący o niesłabnącej żywotności najstarszego polskiego ośrodka teologiczno-filozoficznego.

Dwa tomy *Analecta Cracoviensia* zawierają artykuły z zakresu filozofii, teologii, prawa kanonicznego i historii Kościoła. Autorami są w większości przedstawiciele środowiska krakowskiego, choć nie brak i przedstawicieli środowiska lubelskiego i warszawskiego. Interesująco przedstawia się dział sprawozdań, informujący o naukowych sympozjach odbytych w ostatnich latach w Krakowie. Tom II poświęcony jest pamięci ks. prof. dra Władysława Wichra zmarłego 15 listopada 1969 r. Jubileusz 50-lecia pracy naukowo-dydaktycznej prof. Wichra obchodzo-

ny był 23 stycznia 1969 r. Wspomnienie o Zmarłym zamieścił ks. kard. Karol Wojtyła na początku tego tomu (AC II, 7—13).

Tom *Logos i Ethos* ma inny charakter. Jest mianowicie zbiorem rozpraw tylko filozoficznych dedykowanym Księdzu Kardynałowi Karolowi Wojtyła w 25-lecie Jego święceń kapłańskich przez profesorów filozofii, z którymi dostojny Jubilat związany jest przyjaźnią, czy to jako kolega w pracy naukowej, którą sam od wielu lat prowadzi na terenie etyki, czy też jako ten, który przygotował niegdyś do samodzielnej pracy naukowej autorów kilku obecnie drukowanych rozpraw. Zawarte w tym tomie rozprawy zgrupowane zostały, odpowiednio do swojej treści, w dwóch działach zatytułowanych: Z zagadnień ogólnofilozoficznych (część I), oraz: Z zagadnień metaetyki i etyki (część II).

W przedstawianej obecnie krótkiej informacji wymienię najpierw artykuły treści filozoficznej zawarte we wszystkich trzech tomach (2). Następnie krótko omówię jeden z artykułów Ks. Mariana Jaworskiego, ponieważ zawierają się w nim ważne wskazówki dla przeprowadzenia reinterpretacji dowodów istnienia Boga (3).

2. Ks. Kazimierz Kłószak przedstawił trzy artykuły: Teoria kreacjonistycznych początków duszy ludzkiej a współczesny ewolucjonizm (AC I, 32—56); Zagadnienie możliwości filozoficznego poznania przyrody (AC II, 81—103); Ogólna teoria filozoficzna sztuki w ujęciu Jakuba Maritaina (LE, 221—64).

Ks. Józef Tischner przedstawił trzy artykuły: Gnozeologiczny podmiot poznania (AC I, 9—20); Typowe odmiany pierwotności resp. wtórności w sferze świadomości (AC II, 27—52); Aksjologiczne podstawy doświadczenia „ja” jako całości cielesno-przestrzennej (LE, 33—82).

Ks. Marian Jaworski przedstawił dwa artykuły oraz „Słowo Wstępne” do *Logos i Ethos* (LE, 9—18), mianowicie: Dowody istnienia Boga o fenomen religii (AC II, 53—80); Człowiek a Bóg. Zagadnienie relacji znaczeniowej między osobą ludzką a Bogiem (LE, 115—28). „Słowo Wstępne” do *Logos i Ethos* posiada także charakter artykułu filozoficznego. Jest ono bowiem systematyzującym przedstawieniem zasadniczej treści prac naukowych Kardynała Wojtyły.

Ks. Aleksander Usowicz, CM. przedstawił dwa artykuły: Dynamika uczuć w psychologii tomistycznej (AC I, 21—31); Listy Jana Łukasiewicza do Ks. Konstantego Michalskiego (AC II, 117—130).

Po jednym artykule przedstawili:

Aleksander Rodziński, Rozróżnienie między osobą a naturą jako punkt wyjścia w reinterpretacji antropologiczno-filozoficznych podstaw etyki (AC II, 105—115);

Andrzej Póltowski, Czyn a świadomość (LE, 83—113);

Mieczysław Gogacz, Ważniejsze aktualne koncepcje Boga (LE, 129—170);

S. Zofia Józefa Zdybicka, Transcendentalna partycypacja bytu (LE, 171—196);

Jerzy Janik, Próba interpretacji arystotelesowskiej teorii hylemorfizmu w świetle fizyki współczesnej (LE, 197—202);

O. Albert i Mieczysław Krapiec, OP., Intencjonalny charakter kultury (LE, 203—219);

Ks. Stanisław Kamiński, O strukturze etyki (LE, 267—279);

Ks. Tadeusz Ślipko, Etyka intencji czy etyka przedmiotu aktu? Zagadnienie wewnętrznej moralności aktu ludzkiego w filozofii św. Tomasza (LE, 281—326);

Ks. Tadeusz Styczeń, Doświadczenie moralności (LE, 327—355). Ten ostatni jest także autorem artykułu o walorze filozoficznym, choć umieszczonym w dziale rozpraw teologicznych: Filozoficzna koncepcja prawa naturalnego (AC I, 297—320);

Adam Rodziński, Egzystencjalny status moralności (LE, 357—369);

Stefan Swieżawski, Z dziejów etyki. U progu epoki nowożytnej (LE, 371—384);

Czesław Strzeszewski, Czynniki człowieka w rozwoju gospodarczo-społecznym (LE, 385—410).

3. Ks. Marian Jaworski w artykule „Dowody istnienia Boga a fenomen religii” (AC II, 53—80) nawiązuje do swoich poprzednich publikacji,¹ w których — trzeba to przyznać — konsekwentnie z różnych stron naświetla tezę, iż „dowody” istnienia Boga ... stanowią filozoficzną artykulację pierwotnego, religijnego dochodzenia człowieka do Boga” (AC II, 77) oraz, że wobec tego „filozoficzne określenie Boga, będące owocem każdej z „dróg” ... wskazuje również na Boga religii” (AC II, 78). W artykule omawianym obecnie tezę tę pragnie pogłębić przez dokonanie „bliższej analizy dowodów istnienia Boga, aby wykazać, że to, co się w nich zawiera, wyraża w sposób filozoficzny pierwotny proces duchowy o charakterze religijnym” (AC II, 54). Zadania tego chce dokonać wychodząc od analizy poglądów Bernharda Welte, ponieważ ten ostatni „nawiązując do św. Tomasza w pewien sposób stara się przetrząść most między tomizmem a myślą Heideggera” (AC II, 54—5). W rezultacie Jaworski dochodzi do wniosku, będącego dalszym pogłębieniem wzmiankowanych tezy, iż uwzględnienie pewnych postulatów stawianych przez fenomenologię egzystencjalną reprezentowaną przez Heideggera (a w teologii przez Tillicha) umożliwi taką reinterpretację

¹ Por. zwłaszcza: *Problem filozofii religii*, „St. Phil. Chr.” 3/1967/2, 169—94; *Religijne poznanie Boga według Romano Guardiniego*, W-wa 1967, 154—9; *Przedfilozoficzne i filozoficzne poznanie Boga*, w: *Studia z filozofii Boga*, W-wa 1968, 333—47; *Bóg filozofów i Bóg wierzących*, w: *O Bogu i o człowieku*, t. II, W-wa 1969, 97—106.

klasycznej metafizyki arystotelesowsko-tomistycznej, „która wydaje się być nie tylko bardziej zgodna z autentyczną myślą jej twórców, ale wyzwala ją także od racjonalistycznych interpretacji, której niewątpliwie w pewnych okresach historycznych podlegała, i w którym to kontekście jeszcze dziś jest nie rzadko odczytywana”, (AC II, 79).

Do podobnych wniosków dochodził Jaworski w artykule „Przedfilozoficzne i filozoficzne poznanie Boga” (w: *Studia z filozofii Boga*, W-wa 1968, 337—47). Artykuł ten omówiłem w recenzji zamieszczonej w *St. Phil. Chr.* 7/1971/1, 140—51. Zwróciłem tam uwagę na aktualność proponowanej przez Jaworskiego interpretacji „pięciu dróg”. Ta interpretacja ułatwić bowiem może filozofii tomistycznej wejście w twórczy dialog z filozofią inspirowaną przez egzystencjalistów typu Kierkegaarda i Sartre’a. Ponadto tak interpretowane dowody metafizyczne istnienia Boga obronią się przed dość często dziś stawianym zarzutem pseudo-racjonalności, ponieważ wyraźnie określają swój charakter „filozoficznej artykulacji pierwotnego, religijnego dochodzenia do Boga” i odrzucają pozór dowodu w ścisłym tego słowa znaczeniu. Omawiany artykuł jest niewątpliwie krokiem naprzód w analizach, tak bardzo ważnych dla samouświadomienia się metodologicznego metafizyki.

Podkreślając zasadniczą teoretyczną wartość artykułów Jaworskiego zwrócić chcę jednak ich Autorowi uwagę na grożące mu niebezpieczeństwo posługiwania się terminami zapożyczonymi bez widocznej potrzeby z innych języków. Oczywiście można Autorowi darować „noumenalny eidos Boga jako Boga” (AC II, 57) bo to jest już terminologia techniczna, choć mimo wszystko może jednak do przetłumaczenia na polski, proszę fenomenologów! Natomiast „abrewiatura dowodzenia” (AC II, 63), powtórzona jeszcze dwukrotnie jako „abrewiatura filozoficznych terminów” (AC II, 63) i jako „abrewiatura sformalizowana” (AC II, 65), jest już chyba niepotrzebna.

B. Dembowski